

CATALUNYA ACOMIADA UN PRESIDENT

L'hora dels adéus

Catalunya acomiadava aquest cap de setmana Josep Tarradellas, el president que va restituir la Generalitat després d'un llarg i dolorós parèntesi. Com corresponia al personatge, l'adéu ha estat més respectuós i contingut que no pas emocionat.

Fúlvia Nicolàs

Migdia a la plaça de Sant Jaume. El taxista respira, alleujat, quan veu que han tret les tanques que aquest matí impediè el pas. Uns turistes nòrdics en pantalons curts dubten si entrar o no al Palau de la Generalitat, custodiat per dos mossos vestits de gala, que avui no barren el pas a ningú. Des del balcó, el famós balcó del «Ja sóc aquí», brilla el setí a la senyera, endolada amb una llaçada negra. Dins, al Saló de Sant Jordi, reposen les despulles del president Tarradellas.

A la porta hi ha un trànsit constant de gent, no atapeït però constant. A aquesta hora, expliquen, ja han passat més de deu mil persones per donar el comiat definitiu. Senyores grans, en parella o en grup, s'afanyen per pujar l'escala sota la mirada d'una quinzena de periodistes que prenen el sol al pati. A les hores en punt, atrafegats,

DOMÈNEC UMBERT

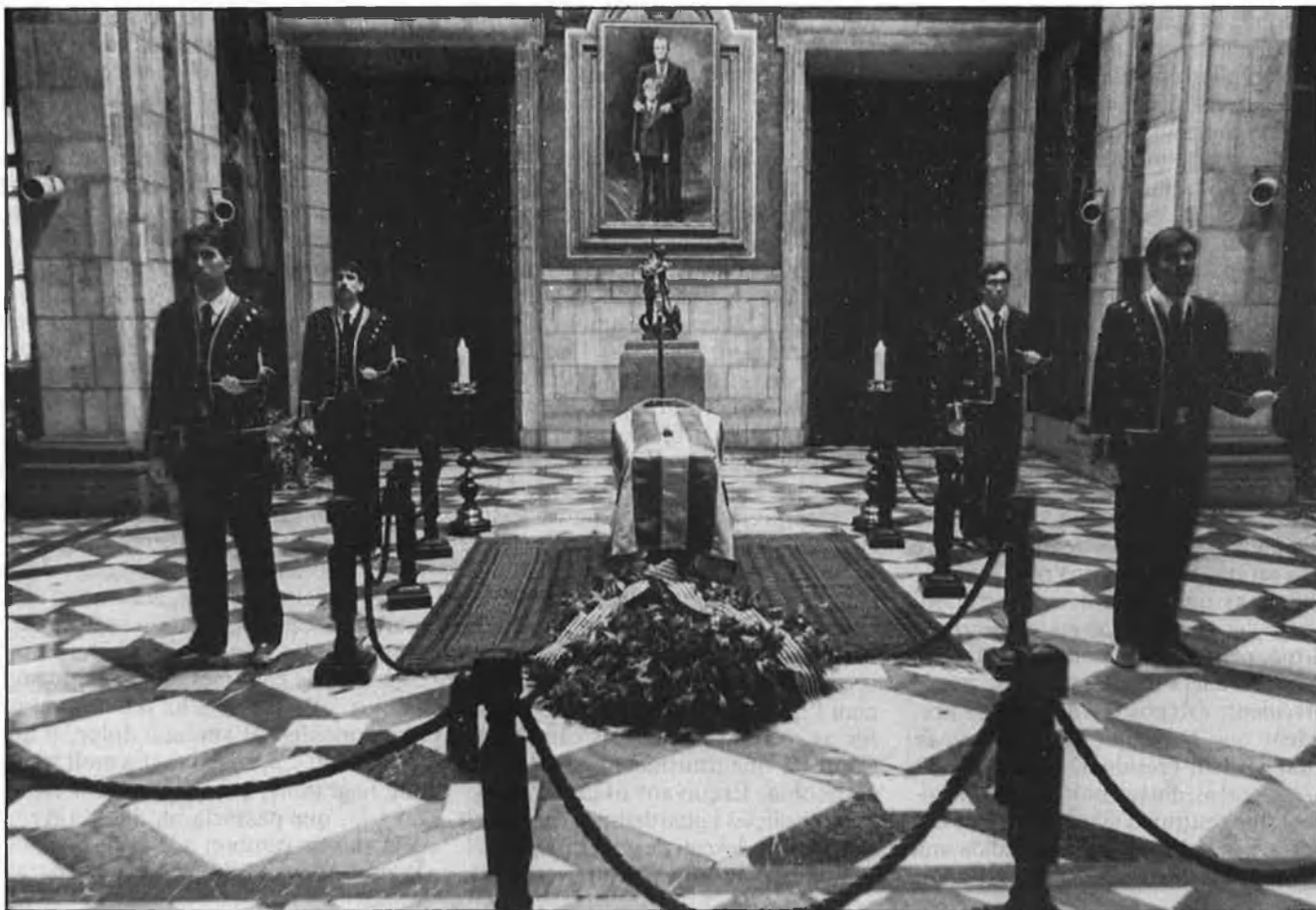
Dos moments dels funerals a la plaça de la catedral. Dalt, la viuda de Josep Tarradellas, Antònia Macià.

els de la ràdio han de posar-se al micròfon, i es pregunten els uns als altres què és el que toca explicar. Els polítics importants ja van passar la nit de divendres; alguns s'han esperat fins al matí, l'hora més cerimoniosa. Les corones van acumulant-se contra la paret, pujades per pulcres funcionaris. Una noia en texans porta una rosa embolicada, que no sap ben bé on situar.

Al saló, dins, l'aire és més fresc, sobretot ara que ja no hi ha cua. Quatre mossos d'esquadra, immòbils, reten honors al difunt, mirant al front sense expressió. Porten les espadenyes amb vetes blaves, explica un nen a la seva àvia, que li fa baixar la veu amb un rebufl enèrgic. El taüt, de bona fusta, s'ha situat al centre, mirant cap a la porta. Els que van entrant fan una petita revolta i se situen davant, posant-se de puntetes per veure el rostre, l'únic que la finestreta del fèretre, cobert amb la senyera, deixa veure. «Només es veu el nas», fa una nena, «i què blanc està». El pare la porta a coll, l'ha enfilada després que l'avi rondinés. «Ensenya-l'hi, home, que no el podrà veure mai més».

Homes i dones grans, seriosos i dignes, fan el gros de la concurrència. Hi ha famílies senceres, també, amb nenes petits que exhibeixen a la morbosa satisfacció de veure el seu primer mort. L'experiència els resulta defraudant, i demanen a la mare per què els han portat. «Venim a dir adéu al president; era un senyor molt important», fa una dona jove. Després tracta d'explicar al nen el que hi ha a la sala; no l'hi havien portat mai. «¿Veus?» Aquell que mata un drac és Sant Jordi». Darrere el fèretre, situat sobre un cadafal envellutat, hi ha un Crist de plata i dos canelobres. Una pintura del rei d'Espanya i el seu fill, encara petit, presideix el saló. Darrere el cadafal, tan sols hi poden passar els fotògrafs de premsa, que aguaiten impacients l'entrada d'algun famós. Quan es mobil·litzen, brandant la càmera, tothom mira cap a la porta. Ara ha entrat un home jove, alt i prim. S'està uns minuts, detingut, al costat de l'entrada. Els objectius apunten. S'acosta a poc a poc, es para davant la caixa i inclina el cap; sonen els *flashos*. «És Josep Maria Flotats, ¿oi?», xiuxiuegen dues senyores vestides de gris. Una d'elles, en passar davant el fèretre, s'havia senyat; l'altra dubtava. ha intentat tocar-lo, allargant el braç, i s'ha enretirat molt dig-

DOMÈNEC UMBERT

na quan l'uixer vestit de gala, tan jove, s'acostava per cridar-li l'atenció. Un home vell, que s'ha detingut i s'ha posat la mà al cor, treu després el mocador i s'asseca els ulls humitejats.

Ningú no diu res, només aquell home assegut en un banc de fusta, que relata antigues batalles a un periodista derrotat, quasi indiferent. «Porto quasi vint hores de feina, i ja no em tinc dret; francament, podria haver escollit un altre dia, el president», fa amb un fil de veu. Tota la professió ha anat de bòlit el cap de setmana, al carrer o a les redaccions. Al Saló de Sant Jordi continuen desfilant, a les tres de la tarda, individus i famílies. S'acosten dues monges, i després una guàrdia urbana amb la gorra a la mà, que reté l'instint de quadrar-se i baixa el cap pensativa. No hi ha excessos: la majoria dels ulls, són secs, els comentaris són circumstancials i seriosos. Entren, acomiaden el taüt i surten cap a casa, és l'hora del dinar. Algú s'atura a tafanejar les corones, que fan tant de goig, però «¿seran flors congelades?», es pregunta una mestressa, «fan tan poqueta olor». N'hi ha d'ajuntaments, com el de l'Hospitalet, i d'entitats cíviqes, com l'Orfeó Gracienc; no hi falta el Barça, ni l'Espanyol, i les institucions han estat puntuals. «El president de la Gene-

Milers de ciutadans de Catalunya reteren l'últim adéu al president mort.

ralitat i el Consell Executiu» repeteixen ofrena, dins i fora el saló, i Martí Jusmet, el delegat del govern, n'ha portada una d'institucional i una de familiar, perquè eren amics. El Consorci del Liceu, el Club Emprius i la Federació Catalana d'Entitats Corals fan costat al CDS i Esquerra Republicana, no massa lluny de l'enviada pel Corte Inglés.

Entre els periodistes corre la brama que els mossos d'esquadra plantats al voltant del cadafal són els mateixos amb què es va rodar, a la pel·lícula *El complot dels anells*, l'escena d'un altra vetlla presidencial. «Ja estaven entrenats, doncs», i la veritat és que l'immobilitat és absoluta. Una iaia resa, quasi plorant, dreta, a un costat de la sala, davant la llarga taula envelluta-

da sobre la qual els fotògrafs, irreverents, han llençat caps buides de negatius i piles usades. L'emoció no es mastega en l'aire, potser aquesta no és la millor hora. «Tarradellas no desvetllava *carinyo* sinó respecte», considera sever un home que assegura haver-lo conegut de jove. La caixa, de fusta noble, es veu molt llarga i estreta, «potser perquè era molt alt, pobre», diu una dona a la seva amiga. No hi ha més morb que el dels que s'enfilen tan llargs com són per endevinar els trets del rostre, molt blanc, i també aquest morb és púdic, reservat i discret, com pertoca a l'escenari.

Baixant l'escala, a l'esquerra, hi ha els llibres per firmar sobre una estovalla de vellut. Centenars de targetes amb la punta doblegada s'acumulen sobre una safata; es forma una petita cua de ciutadans que volen deixar testimoni escrit del comiat. La majoria només firma, però hi ha qui reflexiona un moment i redacta una frase, dues, per al president: «Repòs etern al millor president que ha tingut Catalunya», fa una, «Adéu, president!», o «Gràcies, president!», diuen moltes. «Al president que restituí la Generalitat que ens portarà la independència», dedica una altra. No calia recordar als catalans

que el títol de president, quan s'ha tingut, és vitalici.

També diumenge de matí cau un sol de justícia. Totes les emissores recorden ara i adés que a les onze se celebren els funerals pel president, oficiat a l'esplanada de la catedral, a cel obert. S'han aprofitat les escales com a tarima, on van torrant-se les autoritats, i un cor puntua les intervencions del cardenal Jubany, concelebrant junt amb la resta de bisbes de Catalunya. Potser falta el punt d'emoció, l'encens i la fosca, però el silenci és quasi absolut.

No ha vingut tanta gent com esperava la guàrdia urbana, preparada per una allau finalment dispersada pel sol. Els turistes passegen encuriosits i una mica empenyats per no poder visitar els claustres, *specially recommended* a les seves guies, i fotografien el grup silenciós i solemne, acalorat, de dos o tres mil ciutadans que segueixen la missa. De tant en tant, un helicòpter creua el cel i aixeca mirades irades, interrompent l'homília cardenalícia. Dues girafes de metall sostenen les càmeres de televisió, que transmeten en directe la cerimònia. Esquivant oficials de protocol, policies i guardaespalles —molt evidents els del cap de govern espanyol, moreníssim i reconcentrat, dret, a l'es-

querra del cadafal—, els periodistes, que són centenars, tracten d'endevinar la dada anecdòtica, el gest d'emoció o la llàgrima furtiva.

Molt sencera, Maria Antònia Macià, la viuda, segueix la missa flanquejada pel fill, la nora i la neta. Al seu costat, el president Pujol i la seva esposa, que no se'n separaran fins que l'enterrament hagi conclòs. Els diputats del Parlament, l'alcalde de Barcelona, l'ex-president Adolfo Suárez, alguns militars i algun ministre, com Narcís Serra, s'exposen a la solana implacable. Impertèrrits, els mossos d'esquadra formen una guàrdia d'honor al peu de les escales. Pel passadís on ha entrat i sortirà la comitiva fúnebre, delimitat amb tanques, passa fumant un policia estatal, amb ulleres fosques i posat displicent.

«Aquí falta *feeling*», comenta a micròfon tancat un periodista radiofònic. «Hi ha molta gent, però no hi ha emoció, no hi ha llàgrimes, no hi ha plors», explica. «Potser no s'ha sabut muntar una atmosfera d'autèntic dolor, o no s'ha volgut...», sospita. «És molt trist, que hagi mort, però tothom ho esperava ja, que passaria un dia o altre», deia ahir un cambrer a la plaça de Sant Jaume. Molts mitjans tenien preparat

L'ESCALA

A DÈNIA

**XALETS
ADOSSATS**

CLAUS EN MÀ

- URBANITZACIÓ TOTALMENT ACABADA, A 50 METRES DE LA PLATJA
- SALÓ MENJADOR • FUMERAL LLAR • TRES I QUATRE DORMITORIS

- VIVENDES UNIFAMILIARS DE 105,62 m. A 145,56 m.
- SOTERRANI D'ÚS PRIVAT • ÀMPLIA ZONA VERDA COMUNA AMB PISCINA
- MÍNIMA ENTRADA • FINANÇAMENT FINS A 15 ANYS

NOVOPLAYA

INFORMACIÓ: EN LA MATEIXA URBANITZACIÓ (CTRA. VALÈNCIA ALACANT, DESVIAMENT A DÈNIA PER LA COSTA - PLATJA DE LES MARINES AL COSTAT DE LAGUNA BEACH). TOTS ELS DIES, INCLOSOS DIUMENGES I FESTIUS.
A VALÈNCIA: PORT SAPLAYA - TEL. (96) 371 36 11. I EN FICSA: PAU, 11 - TELS. (96) 332 34 02-3-4.

PLAN PARCIAL APROBADO POR D. M. 21.1.76

un dossier per a quan faltés el president: biografies amanides amb el cant d'«Els Segadors», i l'inevitable «Ja sóc aquí», anècdotes, declaracions... L'endemà de la mort, succeïda a quarts de vuit del vespre, alguns diaris publicaven extensos articles d'opinió, suplicats a tota pressa als molts amics polítics i als pocs amics personals del president mort, una selecta societat miraculosament multiplicada segons anaven passant les hores posteriors a la defunció.

«Ara passa el mateix de sempre; que després de mort tothom és bo», afirma un venedor de diaris repassant els titulars del dia. «I miri que jo l'estimava, però n'hi ha molts que en malparaven o el deixaven de costat i ara el posen en un altaret...», es plany. Els turistes segueixen tafanejant, un japonès entusiasmat engega el vídeo davant un grup de dones endolades que resen i demanen silenci. De tant en tant, un locutor fa un breu comentari. La missa s'allarga més d'hora i mitja, i alguns nens pidolen un gelat i s'embruten la roba de diumenge seient a terra. No hi ha estretors ni aglomeracions. «Que descansi en pau el nostre germà Josep, el president Tarradellas», prega el cardenal Jubany, i per un moment es deté el temps i irromp l'enyorança. Només han passat quaranta hores, i el mort ja és història.

Acabada la cerimònia, el mestre Virgili dirigeix el cant d'«Els Segadors», últim homenatge de Barcelona a la memòria del president que va restituir la Generalitat. Poques veus, però, trenquen el silenci: és un *tempo* molt lent, no s'acaben d'entendre els gestos del director, que canta a ple pulmó. Comencen a desfilar les autoritats, i és Maria Antònia Macià, endolada i tranquil·la, qui arranca el primer aplaudiment corprès de la multitud. Quan surt, en el primer cotxe que segueix el furgó funerari, saluda amb mà tremolosa. «S'assembla molt a la Mercè Rodoreda», fa una veu. Alguns bados espïen les cares conegudes, s'agiten mocadors blancs.

La comitiva, a continuació, emprèn el camí de Cervelló, el poble on va néixer Tarradellas fa vuitanta-nou anys. Allí serà enterrat, en un senzill cementiri blanc, rectangular, al mateix panteó on reposen els seus pares i Montserrat, la filla malalta que va morir fa cinc anys.

L'abat de Poblet, el pare Maur Esteve, l'espera a l'església parroquial de Sant Esteve. Amic personal de la família, serà qui celebri els darrers funerals davant els fills del poble en què es crià el president. «Aquí n'hem parlat tota la vida, de Josep Tarradellas», res-

pon seriós un veí al periodista que demana esgarips tòpics. A tres quarts de dues es tanca aquest segon funeral, íntim, com havia demanat la família. A Cervelló, l'emoció sí que és al carrer, i ennuega la veu d'un locutor, jove i professionalment asèptic, destacat al cementiri. Ja fa estona que no hi cap una agulla, els accessos estan bloquejats i s'espera en silenci l'arribada de la família. Planes, el fosser de Cervelló, assumeix el comandament tècnic del soterrar amb un punt solemne que tracta d'ocultar el sentiment. Més de vint-i-cinc periodistes el contemplen, molts d'ells càmera en mà, mentre assenyalen el nínxol en què haurà d'encabir-se el taüt. El sepulcre, molt

senzill, està excavat a terra i sobresurt uns pams de pedra blanca. Maria Antònia —*Antonieta*— Macià ve del braçet del seu fill, alt com el pare, i seu esgotada en una cadira, envoltada dels seus. A les dues i cinc, el fèretre ja és dins. Mentre la viuda hi llença l'última flor, els manobres col·loquen la làpida de nou. La coral Sant Jordi, dirigida per un ja recuperat Oriol Martorell, entona el «Cant dels ocells».

L'atmosfera, immòbil, queda congelada per uns instants i esclata, després, en un cant comú. Veïns i amics de Tarradellas canten «L'hora dels adéus» amb la coral. «És un adéu per uns instantos», fa la cançó. Maria Antònia, dreta, deixa escapar una llàgrima. □

JOSEP FORNAS: «LA DOCUMENTACIÓ QUE TARRADELLAS NO VOLIA QUE NINGÚ VEIÉS NO ÉS A POBLET»

Tot l'arxiu no és a Poblet

Per conèixer el perfil humà de Josep Tarradellas, EL TEMPS ha parlat amb Josep Fornas, la persona que entre els anys 1960 i 1977 va ser el secretari i el conseller polític, a l'interior, del llavors president de la Generalitat de Catalunya a l'exili.

J. M. Pasqual

—**V**ostè va conduir diverses persones fins a Saint-Martin-Le-Beau durant molts anys, en una mena de captació de tarradellistes...

—Si els que arribaven a Saint-Martin-Le-Beau eren antitarradellistes, Tarradellas els neutralitzava; si ja eren tarradellistes, llavors tornaven embalats. Pocs tornaven indiferents. Tarradellas tenia una gran força de persuasió.

—Però l'autoritat moral sobre els partits polítics se li feia difícil...

—El PSUC, Unió Democràtica, el Front Nacional, els mateixos socialistes i, posteriorment, el partit de Pujol, reivindicaven una Catalunya absolutament nova, però recuperar les institucions els era el de menys. I en certa manera, com que Tarradellas representava les institucions, no comptava.

—Tarradellas també havia dit que no volia comptar amb cap partit...

—Era un home dur i tenia una visió

«Era un home dur, amb una visió estricta del que havia de fer».

estRICTA d'allò que havia de fer. Deia que no era de cap partit i que no volia comptar amb cap partit, sinó amb el poble en general. I ningú el feia canviar d'opinió.